

Шесть дней в Паланге: конференция “Baltic birds - 7”

7-я международная конференция, посвященная изучению и охране птиц Балтийского региона, состоялась 20-25.09.1993 г. в г. Паланге (Литва). Очередная из ставших уже традиционными встреч орнитологов была организована Бюро охраны и изучения птиц Литовского Фонда природы при поддержке Союза охраны природы Германии, в сотрудничестве с Литовским орнитологическим обществом, Институтом экологии АН Литвы, Вильнюсским университетом, Каунасским зоологическим музеем и Национальным институтом исследований в области окружающей среды (Дания). Около 200 участников представляли 16 европейских стран и Канаду; столь обширное представительство является традиционным для конференций орнитологов Балтийского региона, причем приглашаются участники не только из стран, имеющих прямой выход к Балтийскому морю. Традицией является также и участие представителей международных организаций по охране птиц (BirdLife International) и организаций, координирующих орнитологические исследования (IWRB, EBCC).

На 2 пленарных заседаниях, 6 симпозиумах и 4 рабочих совещаниях заслушано более 60 докладов, еще 42 доклада были представлены как стендовые: с ними участники конференции могли ознакомиться в фойе конференц-зала в перерывах между пленарными заседаниями и симпозиумами. На первом пленарном заседании в день открытия конференции 21.09 с докладами выступили М. Жалакявичюс об орнитологических исследованиях в Литве и перспективах их развития, Я. Вискне - о современном состоянии орнитологических исследований и охраны птиц в Латвии. К. Майр познакомил участников конференции с деятельностью Союза охраны природы Германии (NABU) в международной сети организаций по охране природы. Большой интерес представил доклад Р. Вилчко (Германия), посвященный сравнительным аспектам ориентации во время миграций птиц, обитающих в Северном и Южном полушариях.

Вопросам сотрудничества в области охраны птиц специально было посвящено пленарное заседание в заключительный день конференции, 24.09. Профессор Э. Ручке (Германия) говорил о необходимости рационального использования популяций гусей в Западной части Балтийского региона. Численность их значительно возросла в последние 20 лет. П. Хесленфельд (Нидерланды) ознакомил участников с международной программой охраны прибрежных морских местообитаний для мигрирующих птиц. Х. Брю-

хер (Германия) обратил внимание на существование торговли хищными птицами, как проблемы, остро стоящей перед странами Западной и Восточной Европы, и на международные усилия, препятствующие подобной торговле.

Вопросам изучения динамики и структуры популяций птиц был посвящен симпозиум во второй половине первого рабочего дня конференции. Семь докладов, заслушанных в этот день, - П. Буссе (Польша) о популяционной динамике 3 видов пеночек в Центральной Европе по данным станций кольцевания за 30 лет, А. Лейто (Эстония) об экспансии белошекой казарки (*Branta leucopsis*) и расширении ее гнездового ареала в Балтийско-Баренцевоморском регионе, Я. Вискне и М. Янаус (Латвия) “Что происходит с популяцией озерной чайки восточного побережья Балтики?”, В. Гурского (Польша) о многолетней динамике городской популяции кольчатой горлицы в Померании (*Streptopelia decaocto*), П. Блумса (Латвия) с соавторами о динамике популяций уток озера Энгурес за 35 лет, И. Самушенко о распространении и динамике численности серой цапли (*Ardea cinerea*) в Беларуси, И. Крамса (Латвия) о структуре смешанных зимних стай синиц лесов Литвы и Латвии - были встречены с неизменным интересом. В заключительной дискуссии всеми выступающими отмечалась необходимость более скоординированного сотрудничества орнитологов и орнитологических станций региона в изучении многолетних колебаний популяционных показателей птиц и унификации методик подобных исследований.

В шести докладах, прозвучавших на симпозиуме “Отбор местообитаний и изменения авифауны” во второй день конференции внимание обращалось на то, к каким изменениям состава, численности и структуры авифауны приводят изменения местообитаний птиц, а также обсуждались вопросы динамики населения и биотопического распределения серого журавля (*Grus grus*) (Р. Будрис), птиц еловых лесов (Г. Матюкас) и определения минимальных биотопических потребностей птиц лесных изолятов (П. Курлавичюс) в Литве. В докладе К. Брема (Германия) освещались последствия для водно-болотных птиц изменения растительности болот Шлезвиг-Гольштейна за 30 лет в результате осушения и сельскохозяйственного освоения, а также меры по сохранению оставшихся верховых болот и верещатников. Доклад М. Никифорова (Беларусь) был посвящен воздействию изменения местообитаний на население птиц в зоне, отчужденной после Чернобыльской аварии. В. Станявичюс поделился опытом моделирования послегнездового распределения орнитофауны озер Литвы.

Доклады, объединенные тематически в симпозиуме “Мониторинг популяций птиц”, каса-

лись различных вопросов методики зимних учетов птиц в Эстонии (Я. Элтс), сравнения плотности населения птиц островов Балтийского моря вблизи финского побережья (Ю. Ханнила с соавторами), мониторинга птиц, гнездящихся вблизи радарной станции в Латвии (В. Лиєпа, В. Балодис), мониторинга популяций серой куропатки (*Perdix perdix*) (Ю. Тийнен, Т. Паккала), чернозобой (*Gavia arctica*) и краснозобой (*G. stellata*) гагар (Р. Пакаринен) в Финляндии, малого подорлика (*Aquila pomarina*) в Беларуси (В. Ивановский, А. Тишечкин) и сов в Латвии (А. Авотиньш).

Симпозиумы, проходившие одновременно с упомянутыми, были посвящены миграциям и ориентации птиц Балтики, зимовкам водоплавающих птиц на Балтийском море, гнездовой экологии.

Практически все доклады сопровождалась демонстрацией слайдов.

Оживленные дискуссии и обмен впечатлениями проходили в фойе конференц-зала, где демонстрировались стендовые доклады, достаточно широко представлявшие как тематику, так и объекты и географию орнитологических исследований.

Все рабочие совещания, организованные в рамках конференции, в той или иной мере были посвящены координации международного сотрудничества в области изучения и охраны птиц. Причем лишь одно рабочее совещание по своему кругу вопросов не выходило за пределы Балтийского региона - "Средне-зимние учеты водоплавающих птиц на Балтике". Рабочие совещания, посвященные V Международному учету белого аиста (*Ciconia ciconia*), статусу четырех глобально угрожаемых видов птиц и наиболее важным территориям для сохранения птиц Европы, носили общеевропейский характер, что не могло не привлечь к их работе большое количество участников из всех представленных на конференции стран. Организаторами упомянутых рабочих совещаний были BirdLife International и NABU. На совещании, посвященном глобально угрожаемым видам птиц Европы, которое проводили Б. Хередия и П. Мераускас, участники из 10 европейских стран получили возможность обменяться информацией о современном состоянии популяций вертялой камышевки (*Acrocephalus paludicola*), коростеля (*Crex crex*), красного коршуна (*Milvus milvus*), орлана-белохвоста (*Haliaeetus albicilla*), а на совещании по программе сохранения наиболее важных для птиц территорий (IBA), проводимом З. Валицким, коллеги из Польши и Германии поделились накопленным опытом.

Большой интерес вызвал доклад П. Ляпорта (Канада) "Охрана птиц и Канадская служба ди-

кой природы в Квебеке", который сопровождался демонстрацией слайдов и двух видеофильмов.

Полностью материалы конференции "Baltic birds - 7" опубликованы в выходящем в Польше журнале "Ring".

Программа конференции не ограничивалась только лишь научными дискуссиями. Не будет преувеличением сказать, что всем ее участникам запомнились экскурсии по Западной Литве - в национальный парк "Жемайтия" на второй день конференции, в дельту Немана, на Куршскую косу на четвертый день, где мы могли наслаждаться созерцанием типичных дюнных ландшафтов Прибалтики и наблюдать видимые миграции морских уток и чаек, посетили орнитологическую станцию "Вентес Рагас" и познакомились с ее замечательным директором Леонасом Езеркасом. Приятным сюрпризом было присутствие на прощальном вечере настоящего литовского фольклорного ансамбля, исполнившего народные песни и танцы. Неформальное общение было не менее плодотворным, чем в рамках научной программы. Хотя рабочим языком конференции был английский, звучали все языки, на которых говорили участники конференции, и, похоже, все хорошо понимали друг друга.

В резолюции конференции отмечены необходимость подобных встреч для координации международных усилий в деле изучения и охраны птиц не только в масштабах Балтийского региона, но и всей Европы и даже шире - в трансконтинентальных масштабах, а также высокий уровень организации конференции, что явилось результатом в прямом смысле самоотверженной работы организационного комитета (председатель - П. Мераускас).

В свою очередь мы хотим высказать искреннюю благодарность организаторам конференции - Литовскому Фонду Природы и Немецкому союзу охраны природы, без чьей поддержки участие украинской делегации в работе данного форума вряд ли было бы возможным.

Следующую конференцию "Baltic Birds - 8" намечено провести в 1996 г. в Дании.

Ю.И. Вергелес, В.Н. Грищенко

IV СИМПОЗИУМ ПО ОРНИТОЛОГІЇ ТА ОХОРОНІ ПТАХІВ В РУМУНІЇ

24-26.09.1993 р. Румунське орнітологічне товариство (ROT) спільно з Природознавчим музейним комплексом м. Галаць, що знаходиться на південному сході країни на Дунаї, організували IV симпозиум ROT на тему: "Мігруючі птахи, їх вивчення та охорона". У його роботі взяли

участь понад 120 орнітологів не тільки з Румунії, а й з ряду європейських країн - Великобританії, Голандії, Угорщини, України.

Роботу симпозіуму відкрив президент РОТ Дан Мунтяну, який коротко розповів про діяльність товариства протягом останнього року. На момент проведення форуму воно налічувало вже 616 членів, було створено 7 регіональних відділень.

З першою науковою доповіддю також виступив Д. Мунтяну. Тема її - "Основні міграційні шляхи птахів у Румунії". Цікавим було повідомлення проф. Телп'яну про розширення ареалів деяких видів птахів у Румунії - даурської ластівки (*Hirundo daurica*), великого грицика (*Limosa limosa*), серпокрильців. З іноземних учасників виступали: Ш. Дончев з доповіддю "Про охорону птахів з ряду горобиних у Болгарії", М. Гресчук і І. Горбань - "Тенденції в популяціях птахів України", М. Гресчук - "Роботи над атласом гніздових птахів України". М. Бішоп розповів про діяльність Міжнародного відділення Королівського товариства охорони птахів Великобританії (RSBP), Й. Вінкельман - про роботу BirdLife International та Товариства охорони птахів Голандії. Цікавим був також показ відеофільму П. Лаю "Два тижні неволі малого скигляка".

Крім наукової частини, у програму симпозіуму входили також відвідування Природознавчого музею, різних виставок по охороні природи та птахів, а також польові роботи на оз. Братеш у долині Прута.

М. Гресчук

КОНФЕРЕНЦІЯ "УРБАНІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЗМІН БІОГЕОЦЕНОТИЧНОГО ПОКРИВУ

Конференція відбулася 21-23.09.1994 р. у Львові. Організована вона *Інститутом екології Карпат НАН України*. В роботі взяли участь 80 науковців з України та Росії. Були представлені як академічні, так і галузеві науково-дослідні установи та вищі навчальні заклади.

На пленарне засідання було винесено 5 доповідей, у яких розглядалися питання екологічних наслідків урбанізації (М.А. Голубець), каналів антропогенного впливу на екосистеми (К.А. Малиновський), урбанізації як фактора інсуляризації рослин (Й.В. Царик), проблем детритної трансформації біомаси в умовах урбанізованої екосистеми (Ю.М. Чорнобай) та шляхів оптимізації управління урбанізованим середовищем з метою оздоровлення умов проживання населення (І.І. Даценко).

На конференції працювали 3 секції: "Урбанізація і наземні екосистеми", "Урбанізація і водні екосистеми", "Моніторинг та інші питання".

На жаль, орнітологів взяло участь мало. Було представлено лише 3 доповіді орнітологічного характеру, хоча заявлено 14.

А.І. Гузій (заповідник "Розточчя") проаналізував структурні особливості населення птахів деяких орнітоценозів м. Львова. У доповіді колективу авторів з Львівського університету (доповідала Н.А. Полушина) зроблено спробу висвітлити вплив урбанізації на міські зооценози. Надзвичайно цікавим було стендове повідомлення групи харківських орнітологів (представляла Г.С. Надточій) про гніздові адаптації птахів до урболандшафту.

На конференції було вирішено до 1999 р. провести семінари на такі теми: структурно-функціональні особливості урбоекосистем, рівень забруднення урбоекосистем забруднювачами і їх відповідність екологічним вимогам рослинних і тваринних організмів, моніторинг і шляхи оптимізації міського середовища та урбанізованих територіальних комплексів.

Конференція завершилася широким обговоренням за "круглим столом", а також одноденною екскурсією по визначних місцях Львівщини. Видано збірник тез конференції.

Т.В. Башта

ПЕРШИЙ З'ЇЗД УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПТАХІВ

8-10.04.1995 р. на базі Ніжинського педінституту ім. М.В. Гоголя проходив I з'їзд Українського товариства охорони птахів (УТОП) та наукова конференція "Найважливіші місця мешкання рідкісних видів птахів та проблеми їх охорони". У роботі з'їзду взяли участь понад 70 чоловік, у тому числі голова Європейської секції BirdLife International Й. Вінкельман, члени УТОП, Українського орнітологічного товариства ім. К.Ф. Кеслера (УОТ), Спілки молодих орнітологів України, представники міськвиконкому, Мінекобезпеки України, працівники та студенти педінституту.

На з'їзді виступили президент УОТ проф. М.А. Воїнственський, Й. Вінкельман, учений секретар УТОП М.Л. Клестов. Вони охарактеризували діяльність молодого товариства за перший рік свого існування і намітили головні напрямки роботи на 1995 і наступні роки. У резолюції з'їзду говориться, що основні зусилля товариства слід зосередити на розвитку та подальшому зміцненню регіональних структур і виконання програми ІВА (Important Bird Areas). Схваливши в цілому роботу товариства за

звітний період, делегати одностайно вирішили провести II з'їзд УТОП у квітні 1996 р. також у м. Ніжині.

Після закриття з'їзду в той же день почала працювати наукова конференція. На пленарному засіданні, яке проходило під головуванням В.А. Костюшина, з проблемною доповіддю виступила Й. Вінкельман. Вона розповіла про мету та завдання міжнародної ІВА-програми. Були заслухані доповіді про участь України у Рамсарській конвенції (В.І. Придатко), сучасний стан водноболотних угідь України та перспективи збереження найбільш цінних з них (В.П. Стойловський), роль природно-заповідного фонду України в охороні птахів (М.Л. Клестов), сучасний стан та перспективи збереження орнітофауни Чернігівщини (І.В. Марисова). На наступний день працювали 2 секції: "Рідкісні види птахів" і "Найважливіші місця мешкання птахів та проблеми їх охорони в Україні".

У роботі конференції взяли участь понад 80 спеціалістів, які представляли різні орнітологічні товариства, Мінекобезпеки України, ряд науково-дослідних установ та учбових закладів Ук-

раїни і Росії. Було заслухано 20 доповідей та повідомлень, у дискусіях виступили більше 15 учасників. Відбулося обговорення національної ІВА-програми.

У всіх виступах знайшли відображення такі головні питання: сучасний стан вивченості найважливіших пташиних територій та популяцій рідкісних видів птахів, основні проблеми їх охорони на місцевому та міжнародному рівнях. У ході роботи конференції були намічені основні шляхи та напрямки досліджень і практичних дій в галузі охорони птахів та місць їх проживання, зокрема:

- продовжити пошук нових важливих для птахів територій з охопленням різних регіонів країни, особливо недостатньо вивчених в орнітологічному відношенні;
- взяти участь в інвентаризації орнітофауни територій природно-заповідного фонду України;
- протягом 1995-1997 рр. провести виявлення та попереднє вивчення потенційних ІВА в Україні;
- продовжити роботу по вивченню видів птахів, занесених до Червоної книги України;

ОРНИТОЛОГІЧНІ РОБОТИ В ПЕЗАХ ВІЗІВСЬКИХ КОНФЕРЕНЦІЙ

Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів природничого факультету за 1992 рік. Тернопіль, 1993. 52 с. [Тернопільський педінститут]

Антонюк Ю.М. Лелека білий в антропогенних біоценозах Зборівщини. С. 3.

Антонюк Ю.М., Креховець Л.П. Воронові масиви "Дружба" м. Тернополя. С. 4.

Талпош В.С. Про живлення жулана на Закарпатській рівнині. С. 39.

Тези доповідей 48-ї наукової конференції. Сер. біол. Ужгород, 1994. 59 с. [Ужгородський ун-т].

Гвоздак А.А. Вплив пестицидів на розмноження птахів. С. 10-11.

Грицак В.М. Зимове населення птахів басейну нижньої течії р. Уж. С. 12-13.

Луговой О.Є. Результати проведення міжнародної акції "*Numenius tenuirostris*" на Україні та прилеглих територіях Росії. С. 31.

Потіш Л.А. Аналіз колекцій совиних в зоомузеях Карпатського регіону. С. 44-45.

Тези доповідей 49-ї наукової конференції присвяченої 50-річчю біологічного факультету УЖДУ. Сер. біол. Ужгород, 1995. 95 с.

Боднар В.В. Аналіз колекції хижих птахів Закарпатського краєзнавчого музею. С. 26-27.

Грицак В.М. Освоєння річковим цвіркуном (*Locustella fluviatilis*) поясу передгір'я Закарпатської області. С. 35.

Луговой О.Є. Про необхідність нових орнітофауністичних досліджень на Закарпатті. С. 55.

Потіш Л.А. Матеріали по вивченню орнітофауни басейну р. Тиса. С. 73.

Матеріали наукової конференції викладачів, співробітників та студентів, присвяченої 120-річчю заснування Чернівецького університету (4-6 травня 1995 р.). Т. 3. Природничі науки. Чернівці: Рута, 1995. 110 с.

Бучко В.В. Підсумки орнітофауністичних досліджень у долині верхнього Дністра (Галицький район Івано-Франківської області) С. 9.

Скільський І.В., Годованець Б.Й., Бундзяк П.В. Вплив поширення дубових лісів у Чернівецькій області на формування гніздового ареалу середнього дятла. С. 46.

В.М. Грищенко, І.В. Скільський

Україна (Ukraine),
258300, Черкаська обл.,
м. Канів,
Канівський заповідник.
В.М. Грищенко.

- до кінця 1997 р. підготувати до видання Національну книгу ІВА в Україні.

До резолюції конференції ввійшли також звернення до Мінекобезпеки України, Головного управління мисливського господарства України з проханням підтримати видання "Польового визначника водоплавної дичини України", офіційно затвердити список мисливських видів птахів України, відновити практику кваліфікаційних екзаменів (охотмінімуму) для мисливців з обов'язковим включенням до нього питань про мисливські та рідкісні види птахів.

Наступну конференцію з проблем вивчення найважливіших місць мешкання птахів вирішено провести у 1996 р.

І.В. Марисова

ШКОЛА-СЕМІНАР ПО УНІФІКАЦІЇ ОБЛІКІВ ПТАХІВ У ЗАПОВІДНИКАХ УКРАЇНИ

Семинар проходив 25-28.04.1995 р. на базі природного заповідника "Розточчя" (Львівська обл.) при підтримці Українського державного лісотехнічного університету (УкрДЛТУ). В його роботі взяли участь 28 чоловік, які представляли 5 заповідників України, 1 національний парк, 3 університети, ряд науково-дослідних установ та управління Мінекобезпеки України по Львівській області.

Із вступним словом виступив А.І. Гузій (УкрДЛТУ). Він зупинився на особливостях проведення орнітологічних досліджень у заповідниках. В.П. Брусак (Львівський університет) розкрив суть структурних елементів ландшафту, пов'язавши їх з класифікаційними одиницями геоботанічної і лісівничої типологій. А.І. Гузій зупинився на лісівничих і геоботанічних підходах до обліків птахів, охарактеризував найбільш поширені групи методів. Т.Б. Ардамацька (Українське товариство охорони птахів) детально розповіла про особливості проведення обліків птахів на морських узбережжях. Своїми методичними розробками про проведення обліків птахів вздовж водотоків поділилася І.В. Когут (Львівський університет). Проблема і методам роботи в умовах урболандшафтів була присвячена доповідь А.А. Бокотея (Державний природничий музей). М.С. Прушинський (Львівське управління Мінекобезпеки) та Т.В. Башта (Інститут екології Карпат) ознайомили учасників школи з особливостями обліку хижих птахів і сов. Цікавою і змістовною була і доповідь В.О. Сіренка (Український степовий заповідник) про площадковий метод обліків птахів в умовах степу. Критичну характеристику методичним розробкам обліку-

вання куриних птахів дав А.Й. Островський (УкрДЛТУ).

Школа констатувала, що однією з найважливіших проблем заповідників України є дефіцит кваліфікованих кадрів. Досі жоден з ВУЗів не проводить підготовку спеціалістів для заповідників з урахуванням програми "Літопису природи", вивченням і засвоєнням на практиці відповідних методів досліджень. Навчальні посібники по даному питанню відсутні зовсім. У різних заповідниках застосовуються різні методи досліджень одних і тих же об'єктів природи. Як наслідок, втрачається можливість порівняння їх результатів. Все це в повній мірі стосується і птахів.

Школа-семинар рекомендує використовувати:

- при проведенні орнітогеографічних досліджень - методики А.П. Кузякіна (1962) та Ю.С. Равкіна (1967), вони позитивно зарекомендували себе і широко застосовуються у країнах СНД;

- при проведенні маршрутних обліків у лісах - методику А.П. Кузякіна;

- при вивченні безпосередньої іманентної організації орнітоценозів у гніздовий період, відповідних екологічних зв'язків, - площадковий метод П. Пальмгрена (Palmgren, 1930), дещо видозмінений Ф.Д. Шапошниковим (1938);

- для вивчення річної динаміки чисельності водно-болотних птахів на порівняно невеликих за площею водоймах - перелік усіх зустрінутих особин, а на значних акваторіях - облік із точкових стаціонарів в межах поля зору та на фіксованих маршрутах вздовж берегової лінії;

- обліки хижих птахів у лісових екосистемах - шляхом виявлення гнізд у безлистяний період з наступним їх оглядом під час гніздування та на маршрутах, сов - по голосах під час гніздування;

- для обліків глухаря (*Tetrao urogallus*) і тетерука (*Lyrurus tetrix*) - підрахунок птахів на токах та по ямках у снігу.

Було рекомендовано також заборонити проведення санітарних і інших рубок вздовж лісових облікових маршрутів на максимальну відстань виявлення більшості птахів по голосах (300-350 м) по обидва боки від осі облікового ходу.

Крім засідань та дискусій, була проведена також екскурсія по заповіднику "Розточчя".

За матеріалами школи-семинару планується видати збірник, присвячений методам обліків різних груп птахів.

Користуючись нагодою, хочу висловити щирі вдячність УкрДЛТУ за підтримку і надану можливість проведення школи та членам оргкомітету А.А. Бокотею і І.В. Когут за допомогу в її організації.

А.І. Гузій